

Saksutredning:

SØKNAD OM KONSESJON FOR ØVRE OG NEDRE LANES KRAFTVERK I BJERKREIMSVASSDRAGET – HØRINGSUTTALELSE

Behandlinger: Fylkesutvalget 28.03.2017

Vedlegg:

1. Oversendelsesbrev fra NVE av 03.02.2017 (4s).
2. Lokalisering av tiltakene (1s).
3. Skisse over utbyggingsplanene (1s).
4. Administrativ innsigelse til Øvre Lanes kraftverk fremmet av Kulturavdelingen 28.02.2017 (6s).

Andre henvisninger: www.nve.no/konsesjoner

1. Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i brev av 03.02.2017 sendt på høring to søknader om konsesjon for små vannkraftverk i Bjerkreim kommune (vedlegg 1). Tiltakshaver er Småkraft AS. Søknadene behandles etter Vannressursloven og har høringsfrist 31.03.2017.

2. Problemstilling

Fylkeskommunen må, som regional planmyndighet, friluftslivsmyndighet og kulturminnemyndighet, først ta stilling til om søknadene er godt nok opplyst til å kunne behandles. Derneft må en ta stilling til selve konsesjonsspørsmålet. *Strategidokument for små vannkraftverk i Rogaland (SD-SMÅ)* som ble vedtatt av fylkestinget 29.04.2014 legges til grunn for fylkesrådmannens vurderinger og anbefaling til fylkesutvalget. Dokumentet er tilgjengelig på [www.rogfk.no/regionalplan/liste over alle regionalplaner og strategier](http://www.rogfk.no/regionalplan/liste%20over%20alle%20regionalplaner%20og%20strategier). I tillegg vil andre regionale utredninger og planer kunne trekkes inn dersom det er relevant.

3. Saksopplysninger

Begge de omsøkte kraftverk ligger i nedre del av Maudalsgreina nordøst i Bjerkreimsvassdraget. Avstanden til kommunesenteret Vikeså er ca 15 km (vedlegg 2). Lenger oppe har vassdraget vært utnyttet til kraftproduksjon helt siden 1930 (Maudal kraftstasjon).

3.1 Øvre Lanes kraftverk

3.1.1. Utbyggingsplanene

Størrelsen på nedbørfeltet er 81,8 km². Inntaket planlegges på kote 265 ca 20 meter nedenfor Maudalsvatnet. Her vil det bli bygd en gravitasjonsdam av betong med kronehøyde på 3 meter og kronelengde på 20 meter. Det vil bli neddemt et areal på ca 600 m² i inntaksområdet. Vannveien utgjøres av et 480 meter langt, nedgravd trykkrør (GRP). Lengden på berørt elvestrekning er 480 meter.

Det søkes om minstevannføring på 520 l/s om sommeren og 640 l/s om vinteren. Alminnelig lavvannføring* er 510 l/s.

Kraftstasjonen blir liggende i dagen på kote 227. Installert effekt blir på 3 MW med beregnet årlig kraftproduksjon på 14,1 GWh. Utbyggingskostnaden er beregnet til 43,4 mill. NOK, tilsvarende en utbyggingspris på 3,08 kr/kWh.

Det må bygges ca 70 meter ny veg til kraftstasjonen og ca 200 meter ny veg til inntaket.

Kraftverket er planlagt knyttet til eksisterende 22 kV nett ved Nedre Lanes ca 2100 meter nedenfor kraftverket med jordkabel.

Det er også presentert et alternativt utbyggingsforslag der installert effekt i kraftstasjonen er 1,1 MW. Dette gir utbyggingskostnader på 28,3 mill. NOK og en kraftproduksjon på 8,0 GWh.

Vedlegg 3 skisserer hovedtrekkene i planlagt utbygging.

** Alminnelig lavvannføring er den gjennomsnittlig laveste vannføring i et vassdrag, regnet over et år. Kan variere fra ca 10% av middelvannføringen i store vassdrag til ned mot 0% i de aller minste vassdragene.*

3.1.2. Konsekvenser av planlagt utbygging

Tiltakshaver har vurdert effektene av planlagt utbygging i forhold til hydrologi, vanntemperatur, isforhold og lokalklima, grunnvann, ras, flom og erosjon, rødlistearter, terrestrisk og akvatisk miljø, verneplan for vassdrag og nasjonale laksevassdrag, landskap og inngrepsfrie områder, kulturminner og kulturmiljø, jord- og skogressurser, ferskvannsressurser, brukerinteresser (friluftsliv) og samfunnsmessige virkninger. For samtlige vurderingstema er konsekvensene vurdert til små (-1) eller ubetydelig negative.

Det er ikke påvist rødlistearter i området, men det er knyttet en viss usikkerhet til om det likevel kan finnes ål i denne delen av vassdraget. Bjerkreimsvassdraget er et viktig laksevassdrag, men det er et absolutt vandringshinder for arten ved fossen i Storåna nedenfor Roaldsvatnet.

Den lokale verdiskapingen rundt etablering og drift av anlegget er beregnet til 48-56 mill. NOK. Bjerkreim kommune vil kunne få en eiendomsskatt på 300 000 NOK første året.

3.2 Nedre Lanes kraftverk

3.2.1. Utbyggingsplanene

Størrelsen på nedbørfeltet er 86,4 km². Inntaket planlegges på kote 224 nedstrøms Roaldsvatnet. Her vil det bli bygd en fyllingsdam eller gravitasjonsdam av betong med maksimal kronehøyde på 3 meter og kronelengde på ca 20 meter. Det vil bli neddemt et areal på ca 600 m² i inntaksområdet. Vannveien utgjøres av et 300

meter langt, nedgravd trykkrør (GRP). På 50 meter av denne strekningen vil det bli sprengt ut en tunnel. Lengden på berørt elvestrekning er 450 meter.

Det søkes om minstevannføring på 530 l/s om sommeren og 670 l/s om vinteren. Alminnelig lavvannføring er 550 l/s.

Kraftstasjonen blir liggende i dagen på kote 190. Installert effekt blir på 3 MW med beregnet årlig kraftproduksjon på 13,8 GWh. Utbyggingskostnaden er beregnet til 44 mill. NOK, tilsvarende en utbyggingspris på 3,18 kr/kWh.

En traktorveg fra fylkesvegen vil bli oppgradert som adkomstveg til kraftstasjonen. Eksisterende veg må forlenges med ca 50 meter.

Kraftverket er planlagt knyttet til eksisterende 22 kV nett ca 1400 meter nedenfor kraftverket med jordkabel.

Det er også presentert et alternativt utbyggingsforslag der installert effekt i kraftstasjonen er 1,1 MW. Dette gir utbyggingskostnader på 32,5 mill. NOK og en kraftproduksjon på 7,7 GWh.

Vedlegg 3 skisserer hovedtrekkene i planlagt utbygging.

3.2.2 Konsekvenser av planlagt utbygging

Tiltakshaver har vurdert effektene av planlagt utbygging i forhold til hydrologi, vanntemperatur, isforhold og lokalklima, grunnvann, ras, flom og erosjon, rødlistearter, terrestrisk og akvatisk miljø, verneplan for vassdrag og nasjonale laksevassdrag, landskap og inngrepsfrie områder, kulturminner og kulturmiljø, jord- og skogressurser, ferskvannsressurser, brukerinteresser (friluftsliv) og samfunnsmessige virkninger. For samtlige vurderingstema er konsekvensene vurdert til små (-1) eller ubetydelig negative.

Det er ikke påvist rødlistearter i området, men det er knyttet en viss usikkerhet til om det likevel kan finnes ål i denne delen av vassdraget. Bjerkreimsvassdraget er et viktig laksevassdrag, men det er et absolutt vandringshinder for arten ved fossen i Storåna nedenfor Roaldsvatnet.

Den lokale verdiskapingen rundt etablering og drift av anlegget er beregnet til 45-49 mill. NOK. Bjerkreim kommune vil kunne få en eiendomsskatt på 290 000 NOK første året.

Mer detaljerte vurderinger av konsekvensene av begge kraftverkene fins i den fullstendige søknaden som ligger på www.nve.no/konsesjoner.

4. Fylkesrådmannens vurdering

4.1 Bakgrunn

Bjerkreimsvassdraget ble varig vernet mot kraftutbygging i 2005 på grunn av meget store verdier knyttet til biologisk og geologisk mangfold, landskapsbilde, friluftsliv og kulturmiljø. Selv om et vassdrag er vernet mot kraftutbygging, er det gitt åpning

for å søke om utbygging av mikro- og minikraftverk med en installert effekt opp til 1 MW. For Bjerkreims-vassdraget – som eneste vernete vassdrag i landet – er denne grensen 3 MW. Som en oppfølging av stortingsvedtaket i 2005 understreket NVE i mars 2005 følgende i forbindelse med konsesjonsbehandling av kraftverk i vernede vassdrag: «*Det er en forutsetning at verneverdiene som ligger til grunn for vernevedtakene ikke skal berøres.*»

I 2007 fikk Bjerkreimsvassdraget status som nasjonalt laksevasdrag. Dette er et beskyttelsesregime som er innført for å sikre at det ikke gjennomføres nye tiltak som kan være til skade for laksen. Vassdraget er kalket siden 1996 og er blitt Rogalands beste og en av landets viktigste lakseelver.

Rogaland er i et normalår en netto-eksportør av vannkraft med en samlet produksjon på ca 12,5 TWh. Kun 3% av denne produksjonen kommer fra små kraftverk. Andelen utbygd vannkraft i Rogaland ligger rett under 80%. I *Regionalplan for energi og klima* (2010) er det en målsetting at det skal produseres ytterligere 500 GWh vannkraft fram mot 2020, fordelt med 250 GWh på små vannkraftverk og 250 GWh på større kraftverk. Statistikk fra NVE viser at det i perioden 2010-2016 er tildelt konsesjoner for små vannkraftverk i Rogaland på til sammen 336 GWh.

4.2 Vurderingsgrunnlag

Følgende retningslinjer fra *Strategidokument for små vannkraftverk i Rogaland* (SD-SMÅ-2014) er lagt til grunn i vurderingene:

Regionalt hovedmål

Rogaland fylkeskommune er positiv til utbygging av små vannkraftverk der konsekvensene for annen arealbruk og naturverdier er akseptable.

Generell retningslinje

Prosjekt som fører til negativ virkning på verdier (landskap, biologisk mangfold, viktige naturtyper m.fl., jfr. tematiske retningslinjer) av nasjonal verdi skal som hovedregel ikke anbefales utbygd.

Landskap

Inngrep som medfører bortfall eller vesentlig reduksjon av verdifulle landskapselementer av nasjonal, regional eller lokal betydning *bør unngås* (A2).

I vassdrag med fosser som har stor landskapsmessig verdi skal en *være svært restriktiv* med å anbefale utbygging (A3)

Kulturminner og kulturmiljø

Man skal *være restriktiv* med å tilrå små vannkraftverk hvor kraftverket eller sekundæringrepet er i konflikt med eller kan virke utilbørlig skjemmende på kulturminner eller kulturmiljø av stor verdi (E1).

4.3 Vurdering av konflikter knyttet til kulturminner og kulturmiljø

Konsesjonssøknadene oppgir at det ikke foreligger registreringer av kjente kulturminner i tiltaksområdene verken for Øvre eller Nedre Lanes kraftverk.

Fylkesrådmannen ble kontaktet av tiltakshaver 22.08.2016 der det ble bedt om kommentar til planene i forhold til kulturminneinteresser. I brev av 26.09.2016 gjorde fylkesrådmannen oppmerksom på at tiltaket så ut til å være i konflikt med den kjente ferdselsvegen, «Kirkevegen», mellom Maudal og Bjerkreim på flere punkt, og at det derfor var behov for en felles befaring for å vurdere muligheter for alternative traseer og avbøtende tiltak. Tiltakshaver responderte ikke på henvendelsen og heller ikke på ny henvendelse i februar 2017. Fylkesrådmannen foretok derfor befaring av området 22.02.2017 uten tiltakshaver.

Befaringen avdekket at det ved Fossbrekka, ved Roaldsvatnets nordøstlige bredd, ligger et særegent kulturlandskap med tufter, steingarder, groptufter, bakkemurer, innhengninger og en stor mengde rydninger. Sammen med den gamle ferdselsvegen utgjør dette et kultur- og naturlandskap av høy regional verdi, muligens også nasjonal verdi. Hoveddelen av kulturmiljøet ligger vest for den gamle «Kirkevegen» og vil ikke bli direkte berørt av Øvre Lanes kraftverk. Utbedring av «Kirkevegen» til anleggsvei vil imidlertid innebære direkte konflikt. Utbygging av Øvre Lanes kraftverk vil sterkt forringe opplevelsesverdien av kulturmiljøet ved Fossbrekka og den gamle ferdselsvegen «Kirkevegen». Det er stor sannsynlighet for at denne vegen kan dateres tilbake til før 1537, da Bjerkreim er et middelalderkirkested, og at vegen dermed er et automatisk freda kulturminne. Kulturminnene på Fossbrekka har ukjent datering. På bakgrunn av manglende §9 undersøkelser i henhold til Kulturminneloven er det derfor fremmet administrativ innsigelse til Øvre Lanes kraftverk (vedlegg 4).

Kulturlandskap ved Øvre Lanes som vil bli direkte berørt av tiltaket. 22.02.2017 (Guro Skjelstad)

Når det gjelder Nedre Lanes kraftverk, er det ikke registrert automatisk freda kulturminner i den nasjonale fornminnedatabasen «Askeladden». Det er imidlertid

potensial for funn av ikke kjente automatisk freda kulturminner i traseen for kabeltilknytning og det må derfor gjennomføres arkeologiske undersøkelser, jfr. Kulturminnelovens §9, 1. ledd. Fylkesrådmannen vil understreke at selv om det pr. i dag ikke er konstatert automatisk freda kulturminner i tiltaksområdet, må eventuelle funn ved gjennomføring av tiltaket straks varsles Rogaland fylkeskommune og alt arbeid stanses inntil vedkommende myndighet har vurdert funnet, jfr. Kulturminnelovens §8, 2. ledd. Det er dessuten nyere tids kulturminner i form av rydningsrøyser og steingarder i tiltaksområdet som det bør tas hensyn til.

4.4 Vurdering av friluftsliv

I søknadene står det at det ikke er foretatt spesiell tilrettelegging for friluftsliv i tiltaksområdet, men at skogsbilvegene er fine som turveier og gir lett adkomst til områder lenger innover. Fylkesrådmannen mener at dette temaet er noe underkommunisert i søknadene og erfarer at det er gjennomført enkel tilrettelegging med gjerdeklyvere og merking av turtraseer i felt. Det fins også informasjon om disse turløypene på Bjerkreim kommune sine hjemmesider. Omfanget av bruken til friluftslivsformål er ikke kjent, men fossefallene i området, særlig ved Nedre Lanes, er viktige landskapselement som øker opplevelsesverdien i friluftslivssammenheng.

4.5 Vurdering av Øvre Lanes kraftverk

Regionale (og muligens nasjonalt) viktige kulturminneverdier ved det sentrale inngrepsområdet (E1).

Vassdragsselement (foss) av stor landskapsmessig verdi (A3).

SD-SMÅ tilsier at en skal være restriktiv med utbygging i forhold til kulturminner/kulturmiljø (E1) og svært restriktiv i forhold til landskapselement/fosser (A3).

Kulturminnevurderingene i SD-SMÅ understøttes også av NVE`s generelle vurdering av at det er en forutsetning at verneverdiene som ligger til grunn for vernevedtakene for varig verna vassdrag ikke skal berøres (jfr. saksforeleggets kap. 4.1).

4.6 Vurdering av Nedre Lanes kraftverk

Nedre del av tiltaksområdet har nasjonale landskapskvaliteter, jfr. rapporten Vakre Landskap i Rogaland (1996). (A2).

Vassdragsselement (foss) av stor landskapsmessig verdi (A3).

SD-SMÅ tilsier at en skal være svært restriktiv i forhold til landskapselement/fosser (A3). Samtidig bør en unngå inngrep som medfører bortfall eller vesentlig reduksjon av verdifulle landskapselementer av nasjonal, regional eller lokal verdi (A2).

Fossestryk Nedre Lanes 14.02.2017 (Kjell-Ove Hauge)

5. Konklusjon

Etter en samlet vurdering konkluderes det med følgende:

Det frarås at Øvre Lanes kraftverk gis konsesjon. Dette begrunnes med store konflikter knyttet til kulturminner/kulturmiljø og landskapsverdier (fossefall). Det frarås at Nedre Lanes kraftverk gis konsesjon. Dette begrunnes med store konflikter knyttet til landskapsverdier (overordnede landskapskvaliteter og fossefall). I tillegg er det et viktig moment i totalvurderingen at Bjerkreimsvassdraget er et varig vernet vassdrag.

Forslag til vedtak:

1. Rogaland fylkeskommune frarår at det gis konsesjon til Øvre og Nedre Lanes kraftverk.
2. Dersom det gis konsesjon, forutsetter Rogaland fylkeskommune at kulturminneinteressene ivaretas i samsvar med bestemmelsene i Kulturminneloven, jfr. saksforelegget.

Håkon Schwalb
kst. fylkesrådmann

Christine Haver
Regionalplansjef

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.